

Nr 26.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse.

Genom en den 6 april 1950 dagtecknad till lagutskott hänvisad proposition, nr 220, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

L a g**angående ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse.**

Härigenom förordnas att 70, 204, 282, 345 och 349 §§ lagen den 17 juni 1948 om försäkringsrörelse skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

70 §.

För försäkringsaktiebolag skall finnas en styrelse bestående av minst tre ledamöter.

För försäkringsaktiebolag skall finnas en styrelse bestående av minst tre ledamöter. *Av styrelseledamöterna skall, där bolaget icke uteslutande driver återförsäkring, minst en utses med uppgift att särskilt vaka över att försäkringstagarnas intresse vederbörligen beaktas; sådan styrelseledamot må ej vara aktieägare eller befattningshavare i bolaget.*

Styrelsen väljes å bolagsstämma; dock må enligt bestämmelse, som inlagits i bolagsordningen, en eller fle-

Styrelsen väljes å bolagsstämma. *Styrelseledamot som avses i första stycket andra punkten skall dock en-*

(Gällande lydelse:)

ra av ledamöterna kunna tillsättas i annan ordning.

(Föreslagen lydelse:)

ligt bestämmelse, som skall vara intagen i bolagsordningen, utses av försäkringstagarna eller av intressegrupp, som har anknytning till dem, eller genom förordnande av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer; jämväl annan styrelseledamot må enligt bestämmelse i bolagsordningen tillsättas i annan ordning än genom val å bolagsstämma.

Styrelseledamot, som — — — — skall förrättas.

Ändå att — — — — tillsatt honom.

Om styrelseledamot, — — — — och suppleanter.

204 §.

1 mom. Angående styrelse, verkställande direktör och firmateckning skall för ömsesidigt försäkringsbolag gälla vad i fråga om försäkringsaktiebolag stadgas i 70—88 §§, dock med iakttagande att den i 70 § tredje stycket upptagna hänvisningen till 113 § i stället skall avse 213 §, att vad i 73 § tredje stycket sägs om aktieägare skall äga tillämpning å delägare, delegerad och garant i ömsesidigt försäkringsbolag, samt att den i 84 § upptagna hänvisningen till 69 § andra stycket första punkten och tredje stycket skall avse bestämmelserna i 196 § andra stycket första punkten och tredje stycket.

1 mom. För ömsesidigt försäkringsbolag skall finnas en styrelse bestående av minst tre ledamöter. Styrelsen väljes å bolagsstämma; dock må enligt bestämmelse, som intagits i bolagsordningen, en eller flera av ledamöterna tillsättas i annan ordning. Angående styrelse, verkställande direktör och firmateckning skall för ömsesidigt försäkringsbolag i övrigt gälla vad i fråga om försäkringsaktiebolag stadgas i 70 § tredje, fjärde och femte styckena samt 71—88 §§, dock med iakttagande att den i 70 § tredje stycket upptagna hänvisningen till 113 § i stället skall avse 213 §, att vad i 73 § tredje stycket sägs om aktieägare skall äga tillämpning å delägare, delegerad och garant i ömsesidigt försäkringsbolag, samt att den i 84 § upptagna hänvisningen till 69 § andra stycket första punkten och tredje stycket skall avse bestämmelserna i 196 § andra stycket första punkten och tredje stycket.

Konungen eller, — — — — verkställande direktören.

2 mom. Vill styrelsen — — — — å stämman.

3 mom. Vad i — — — — åttonde styckena.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

282 §.

Det åligger — — — sådan utredning. — — — 1 mom. Det åligger — — — sådan utredning.

Redogörelsen och — — — — — av aktuarien.

Det ankommer — — — — — bolagets bildande.

2 mom. I bolag, som meddelar försäkring av annat slag än i 1 mom. sägs, åligger det styrelsen och verkställande direktören att med hjälp av fortlöpande statistik eller annorledes övervaka att premiesättningen är skäligt avvägd med hänsyn till den risk, som försäkringen är avsedd att täcka, nödiga omkostnader för försäkringen samt omständigheterna i övrigt. Statistik må upprättas för två eller flera bolag gemensamt. Det åligger därjämte styrelsen och verkställande direktören att till försäkringsinspektionen, för tidrymd som inspektionen bestämmer, insända redogörelse för den metod som använts för övervakning av premiesättningen och för erfarenheter av övervakningen.

Vad i första stycket är stadgat skall ej äga tillämpning å verksamhet, som bedrivs i utlandet, ej heller å sjö- eller transportförsäkring, som bedrivs här i riket.

345 §.

Beträffande tjänstepensionsförsäkring — — — — — prövas skäligen.

Driver försäkringsbolag — — — — — finnas påkallade.

I fråga om ömsesidigt försäkringsbolag vars verksamhetsområde är begränsat till viss del av riket må, där rörelsen är av ringa storlek, Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, försäkringsinspektionen medgiva de undantag från bestämmelserna i denna lag som betingas av verksamhetens omfattning och bolagets förhållanden i övrigt.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

349 §.

Vad ovan i denna lag är föreskrivet skall ej äga tillämpning å:

a) försäkringsanstalt, som inrättats av staten,

b) ömsesidigt försäkringsbolag för försäkring av egendom å landsbygden, vars verksamhetsområde är mindre än ett härad eller, där det omfattar delar av flera härad, mindre än tio socknar, varvid med härad likställes tingslag i de orter där benämningen härad ej förekommer,

c) sjukkasse eller annan understödsförening, å vilken lagen om understödsföreningar äger tillämpning,

d) sjukkasse enligt lagen om allmän sjukförsäkring.

Vad ovan i denna lag är föreskrivet skall ej äga tillämpning å:

a) försäkringsanstalt, som inrättats av staten,

b) sjukkasse eller annan understödsförening, å vilken lagen om understödsföreningar äger tillämpning,

c) sjukkasse enligt lagen om allmän sjukförsäkring,

d) ömsesidigt försäkringsbolag för försäkring av egendom å landsbygden, vars verksamhetsområde är mindre än ett härad eller, där det omfattar delar av flera härad, mindre än tio socknar, såframt bolaget icke meddelar brand- eller sjöförsäkring; vid tillämpning av denna bestämmelse skall med härad likställas tingslag i de orter där benämningen härad ej förekommer.

Bolag, varom ovan under b) för- mäles, vare dock pliktigt att angående sin verksamhet göra anmälan och lämna uppgifter i enlighet med de föreskrifter, Konungen meddelar.

Bolag, varom ovan under d) för- mäles, vare dock pliktigt att angående sin verksamhet göra anmälan och lämna uppgifter i enlighet med de föreskrifter, Konungen meddelar.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1952.

Beträffande försäkringsbolag, som vid lagens ikraftträdande vunnit registrering, äger Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, försäkringsinspektionen medgiva, att med tillämpningen av föreskrift i lagen må anstå under viss tid, dock högst till den 1 januari 1954.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

Ömsesidigt försäkringsbolag för försäkring av egendom å landsbygden, vars verksamhet är lokalt begränsad efter vad i 349 § första stycket d) sägs, skall, där bolaget driver brand- eller sjöförsäkring och önskar fortsätta rörelsen under mera än ett år efter lagens ikraftträdande, hos Konungen göra ansökan om stadfästelse å bolagsordning. Konungen prövar ansökningen jämlikt bestämmelserna i 166 § lagen om försäkringsrörelse, dock att prövningen icke må avse frågan huruvida bolagets rörelse är behövlig. Stadfästes bolagsordningen, beviljar Konungen koncession tillsvidare eller, där särskilda omständigheter föranleda därtill, för bestämd tid, högst tio år, och därutöver intill slutet av då löpande räkenskapsår.

Ansökan som i nästföregående stycke sägs skall inlämnas till försäkringsinspektionen före den 1 januari 1953. Innan frågan om koncession avgjorts och, där koncession beviljats, intill den tidpunkt från vilken koncessionen skall gälla, må bolaget fortsätta sin verksamhet enligt bestämmelserna i äldre lag och författning.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för lagförslaget, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

I. Inledning.

I anledning av tre vid 1945 års riksdag väckta motioner (I: 197 samt II: 316 och 419) begärde riksdagen i skrivelse den 30 juni 1945, nr 530, att Kungl. Maj:t måtte verkställa en allsidig och förutsättningslös utredning med syfte att åstadkomma en genomgripande centralisering och rationalisering av försäkringsverksamheten, däri inbegripet om och i vilken utsträck-

ning det privata försäkringsväsendet borde överföras till det allmänna och i samband därmed i vad mån flera försäkringsgrenar borde göras obligatoriska, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 26 oktober 1945 tillkallade dåvarande chefen för handelsdepartementet den 31 i samma månad sju utredningsmän för att verkställa den av riksdagen begärda utredningen, nämligen ledamoten av riksdagens första kammare, numera landshövdingen K. J. Olsson (ordförande), ledamöterna av samma kammare Emil Ahlkvist och A. Hermansson, redaktören Nils Holmberg i Göteborg, ledamöterna av riksdagens andra kammare Ivar Johansson i Mysinge och Filip Kristensson i Osby samt försäkringsdirektören Gunnar Ljungqvist i Stockholm. Sedan ledamoten Olsson våren 1946 på egen begäran entledigats, tillkallades i hans ställe ledamoten av riksdagens första kammare Valter Åman såsom ledamot av och ordförande i utredningen. Utredningsmännen antogo benämningen *1945 års försäkringsutredning*.

Enligt de utfärdade direktiven skulle utredningens allmänna syfte vara att utforma förslag till en sådan organisation av försäkringsverksamheten, som vore ägnad att på bästa möjliga sätt tillgodose försäkringstagarnas intressen. En dylik organisation måste tillfredsställa kravet på verksamhetens soliditet, ge försäkringstagarna ett efter deras behov avpassat skydd till lägsta möjliga kostnad samt skapa förutsättningar för en snabb och oväldig skadereglering. Den borde slutligen säkra ett demokratiskt och samhälleligt inflytande över försäkringsverksamheten. I övrigt borde utredningen vara förutsättningslös. Enligt direktiven ägde utredningen till prövning upptaga ettvarit spörsmål av betydelse på försäkringsväsendets område.

År 1949 avlämnade utredningen *två särskilda betänkanden*, av vilka det ena (SOU 1949:25) är ett principbetänkande rörande försäkringsväsendet och det andra (SOU 1949:26) innehåller ett av motiv åtföljt förslag till ny lag om trafikförsäkring m. m. Principbetänkandet är enhälligt. Däremot har i fråga om trafikförsäkringsbetänkandet gemensam reservation avgivits av de tre ledamöterna Johansson, Kristensson och Ljungqvist.

Över betänkandena ha avgivits *yttranden* av ett stort antal myndigheter och sammanslutningar.

Rörande principbetänkandet har *föredragande departementschefen, statsrådet Ericsson*, inledningsvis anfört:

»Utredningen föreslår i principbetänkandet partiella ändringar i försäkringslagstiftningen. Betänkandet innehåller därjämte uttalanden rörande skilda försäkringsspörsmål, vilka uttalanden äro avsedda att i stora drag vara vägledande för lagtillämpningen på respektive områden. De av utredningen ifrågasatta reformerna måste från samhällelig synpunkt i det hela anses väl värda att övervägas; riksdagen bör utan dröjsmål beredas tillfälle att taga ställning till desamma. Vad beträffar utredningens principiella

uttalanden i avseende å den framtida rättstillämpningen bör beaktas, att försäkringsrörelsen såsom en starkt nyanserad verksamhet, vilken ständigt måste anpassas efter den sociala och ekonomiska utvecklingen i samhället, icke kan — och helt visst ej heller bör — i detalj regleras genom bestämmelser i lag. Inom ramen för lagens allmänna föreskrifter och den offentliga tillsynen genom försäkringsinspektionen måste det ankomma på försäkringsväsendets egna målsmän att forma utvecklingen på sitt område. Men samhällets intresse av försäkringsväsendets effektivitet och av dess anpassning efter samhällslivets skiftande behov motiverar att statsmakterna i stora drag ange riktlinjerna för utvecklingen. Visserligen medför utvecklingen efter hand nya problemställningar, nya möjligheter och nya försäkringsbehov. Det är fördenskull naturligt om bedömningen av skilda frågor utfaller olika vid olika tidpunkter. Men detta förhållande gör det icke mindre önskvärt att nu diskutera de allmänna riktlinjerna för utvecklingen. Jag hemställer därför att i det följande få närmare redogöra för huvuddragen av utredningens i principbetänkandet framförda förslag och överväganden. En del däri berörda spörsmål av mindre betydelse torde kunna lämnas åsido.»

Vad angår det andra betänkandet med förslag till ny lag om trafikförsäkring m. m. uttalar departementschefen, att han icke nu är beredd att taga slutlig ståndpunkt till däri väckta problem, med vilkas slutliga bedömande enligt hans mening torde kunna anstå.

II. Propositionens huvudsakliga innehåll.

Enligt förslaget skall minst en ledamot av styrelsen för försäkringsaktiebolag utses med uppgift att särskilt vaka över att försäkringstagarnas intresse vederbörligen beaktas. Sådan styrelseledamot — som ej må vara aktieägare eller befattningshavare i bolaget — skall utses av försäkringstagarna eller av intressegrupp, som har anknytning till dem, eller genom förordnande av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer. Regeln skall icke gälla beträffande försäkringsaktiebolag som uteslutande driver återförsäkring.

Vidare föreslås en bestämmelse av innebörd att i bolag, som meddelar annan försäkring än livförsäkring, det skall åligga styrelsen och verkställande direktören att med hjälp av fortlöpande statistik eller annorledes övervaka att premiesättningen är skäligt avvägd med hänsyn till den risk, som försäkringen är avsedd att täcka, nödiga omkostnader för försäkringen samt omständigheterna i övrigt. Bolagsledningen skall därjämte vara skyldig att till försäkringsinspektionen för bestämda perioder insända redogörelse för den metod som använts för övervakning av premiesättningen och för erfarenheter av övervakningen. Försäkringsverksamhet i utlandet ävensom sjö- och transportförsäkring, som bedrivs här i riket, undantagas från bestämmelserna om premieövervakningen.

Lagen om försäkringsrörelse är för närvarande icke tillämplig å vissa försäkringsbolag med lokal begränsning av verksamheten, de s. k. sockenbolagen. I propositionen föreslås att de företag inom denna kategori, vilka driva brand- eller sjöförsäkring, skola underkastas lagens bestämmelser. Förslaget innehåller en dispensregel beträffande ömsesidigt försäkringsbolag, vars verksamhetsområde är begränsat till viss del av riket och vars rörelse är av ringa storlek. Regeln innebär, att Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, försäkringsinspektionen skall äga medgiva de undantag från bestämmelserna i lagen om försäkringsrörelse, vilka betingas av verksamhetens omfattning och bolagets förhållanden i övrigt.

Det föreslås att de nya bestämmelserna skola träda i kraft den 1 januari 1952. Sockenbolag som underkastas bestämmelserna i lagen om försäkringsrörelse har att före den 1 januari 1953 söka stadfästelse å bolagsordning.

III. Principiella synpunkter på försäkringsverksamheten.

Departementschefen har beträffande de mera allmänna frågorna av principiell räckvidd uttalat bl. a.:

»Det står utom tvivel att den offentliga kritiken och icke minst de offentliga utredningarna rörande det enskilda försäkringsväsendet kraftigt stimulerat det frivilliga reformarbetet på detta område. Försäkringsutredningen har funnit att försäkringsväsendet numera inom rimliga gränser tillgodoser anspråken på effektivitet och billighet. Även skaderegleringen anser utredningen numera i stort sett fungera tillfredsställande. Utredningens omdömen vitsordas av försäkringsinspektionen, vars erfarenhet självfallet bör tillmätas särskild betydelse. Genom den nya lagen om försäkringsrörelse har den offentliga tillsynen över försäkringsväsendet i väsentlig mån utvidgats. Försäkringsutredningen föreslår därutöver ytterligare åtgärder — till vilka jag i det följande återkommer — syftande till att öka det demokratiska inflytandet, vidga insynen i företagen och stärka försäkringstagarnas ställning.

Det är förklarligt om fortsatta offentliga utredningar rörande försäkringsväsendet skulle skapa osäkerhet hos målsmännen för denna verksamhet och menligt påverka dispositionerna för framtiden till nackdel för försäkringstagarna. Jag delar därför försäkringsinspektionens uppfattning att man bör avvakta verkningarna av den nya försäkringslagen med de ändringar i densamma, som nu torde böra genomföras. Detta får självfallet icke uppfattas såsom ett eftersättande av det allmännas rätt och plikt att med uppmärksamhet följa utvecklingen på detta betydelsefulla avsnitt av samhällslivet. Det är för försäkringsväsendets ansvarsmedvetna krafter likaväl som för samhället självt ett intresse att saklig kritik utövas och tendenser till missförhållanden stävjas. I detta sammanhang vill jag erinra om att slutlig ståndpunkt ännu icke tagits till fundamentala spörsmål beträffande den obligatoriska trafikförsäkringen.»

IV. Antalet försäkringsbolag.

Försäkringsutredningen ansåg det vara av vikt, att den utveckling mot en minskning av antalet företagsenheter, som inletts på frivillighetens väg, fullföljdes. En sådan minskning borde eftersträvas, i den utsträckning detta vore önskvärt med hänsyn till en sund utveckling och marknadens behov. Ett samgående i koncernform finge härvidlag samma effekt, förutsatt att en motsvarande reduktion av de enskilda företagens fältorganisationer genomfördes. Utredningen ansåg, att åtgärder av här berörd art borde vidtagas i samråd mellan bolagen och försäkringsinspektionen. Därigenom skulle nämligen skapas förutsättningar för planmässighet och kontinuitet.

Härefter fortsatte utredningen:

Det här från utredningens sida uttalade önskemålet om fortsatt fusionering mellan försäkringsbolag aktualiserar vissa närliggande spörsmål, i främsta rummet frågan om utskiftningsskatt. Om svenskt aktiebolag — inklusive försäkringsaktiebolag — vid sin upplösning utskiftar tillgångar, skall bolaget erlägga skatt till staten å det utskiftade beloppet. Bestämmelser här om ha upptagits i förordningen den 27 juni 1927 om skatt vid utskiftning av aktiebolags tillgångar. Sedan år 1940 utgör skattesatsen 30 % å det beskattningsbara beloppet.

Överlåter ett försäkringsföretag hela sitt försäkringsbestånd till ett annat bolag, är förstnämnda företag därefter skyldigt att likvidera. Detta är den normala gången vid en reduktion av antalet företagsenheter. Är det överlått bolaget av aktiebolagstyp drabbas det i samband med likvidationen av skyldighet att erlägga utskiftningsskatt. Skattskyldigheten åvilar det likviderande bolaget såsom sådant, icke aktieägarna, och skatt uttages oavsett huruvida någon utskiftning i egentlig mening förekommer eller icke. Då försäkringarna överlåtas från det ena företaget till det andra, måste även tillgångar överlåtas till sådant värde, att försäkringsutfästelserna säkras. I den mån tillgångarna i stället tagas i anspråk för erläggande av utskiftningsskatt minskas bolagets konsolidering. Därigenom försämras försäkringstagarnas ställning. Detta är i särskild grad fallet i fråga om livförsäkring, där konsolideringsfonderna i det väsentliga skola anses tillkomma försäkringstagarna.

I skrivelse den 22 maj 1948 (nr 221) bemyndigade riksdagen Kungl. Maj:t att, i fall då försäkringsaktiebolag upplöses i anledning av att dess försäkringsbestånd överlåts till annat försäkringsbolag, vilket äger samtliga aktier i förstnämnda bolag, medgiva befrielse från skattskyldighet enligt utskiftningsskattförordningen. Här har sålunda öppnats möjlighet till befrielse från utskiftningsskatt vid fusion mellan moderbolag och helägt dotterbolag. Det saknas emellertid icke exempel på fall, där ett försäkringsbolag äger icke alla men det övervägande antalet aktier i ett annat försäkringsbolag. I den mån det från allmän synpunkt är önskvärt, att en fusion mellan företagen kommer till stånd, måste det anses som en plikt för det allmänna att så långt möjligt undanröja formella hinder härför. Två olika utvägar stå här till buds. Den ena innebär, att den nyssnämnda dispensen utsträcker att gälla även i det nu skisserade fallet, dock givetvis endast såvitt angår den utskiftningsskatt som skulle belöpa på moderbolagets likvidationsandel men icke på det belopp, som utskiftas till enskilda aktieägare. Den omständigheten att dispensrätten lagts i Kungl. Maj:ts hand och förutsätter

prövning från fall till fall måste anses utgöra garanti för att dispens endast meddelas i fall där sådan är från allmän synpunkt fullt motiverad. Enligt det andra alternativet skulle i försäkringslagen upptagas regler angående rätt för moderbolaget att inlösa minoritetsaktier. Dessa regler borde utformas efter mönster från nya aktiebolagslagen (174 § 2 mom. samt 223 § 2 och 3 mom.). Här föreligger inlösningsrätt för moderbolaget då detta äger mer än nio tiondelar av aktierna i dotterbolag. Försäkringsutredningen förordar, att, på sätt ovan anvisats, dispensrätten beträffande utskiftningskatteförordningen utvidgas och ändring genomföres i försäkringslagen.

Ytterligare en jämkning i försäkringslagen kan anses motiverad. Enligt 1917 års lag tilläts för ett speciellt fall att betalning för försäkringsaktie erlades annorledes än i penningar, nämligen i fall då ett försäkringsaktiebolag bildades eller ett sådant bolags aktiekapital ökades för övertagande av ett annat försäkringsaktiebolags rörelse; för de nya aktierna kunde betalning få erläggas medelst aktier i det överlåtande bolaget. Denna möjlighet står icke till buds enligt den nya försäkringslagen, som generellt förbjuder tillskjutande av s. k. apportegendom. Förbudet har, enligt vad som uppgivits, medfört svårigheter för eller förhindrat planerade fusioner. Försäkringsutredningen vill för sin del förorda en återgång till bestämmelserna i 1917 års lag. Ett medgivande till betalning medelst apportegendom i det ifrågavarande specialfallet torde icke behöva möta betänkligheter med hänsyn till den granskningsbefogenhet som tillkommer försäkringsinspektionen.

Departementschefen har i denna del erinrat om att under de senaste åren på frivillighetens väg betydelsefulla åtgärder vidtagits, varigenom antalet företagsenheter minskats; därjämte hade i rationaliseringssyfte visst samarbete inletts mellan olika bolag. I ett par remissyttranden hade det oaktat uttalats, att antalet företagsenheter, enkannerligen antalet fältorganisationer, alltjämt vore för stort. Även om närmare hållpunkter för ett bedömande härav saknades såväl i dessa som i övriga remissyttranden, funnes å andra sidan icke något som motsade, att den nämnda uppfattningen i stort sett vore riktig. Olika omständigheter gjorde det likväl sannolikt, att den reduktion, som redan inletts på frivillighetens väg, komme att fortsätta utan ingripande från det allmännas sida. Departementschefen ville understryka angelägenheten av att så skedde.

Rörande de praktiska förslagen för underlättande av bolagsfusioner anför departementschefen:

»Utredningen har — i syfte att underlätta försäkringsfusioner — ifrågasatt utvidgning av rätten att meddela dispens från utskiftningskatt i samband med överlåtelse av försäkringsbestånd från ett bolag till ett annat. Vad utredningen till stöd härför anført är beaktansvärt. Ett genomförande av förslaget torde emellertid stöta på skattetekniska svårigheter. Med hänsyn härtill synes frågan böra ytterligare övervägas.

Det torde icke vara påkallat att nu genomföra ändring i den nya lagen om försäkringsrörelse såvitt gäller rätt till tvångsinlösen av minoritetsaktier eller rätt att erlägga betalning för aktier med apportegendom.»

Vid årets riksdag har framlagts en proposition, nr 240, med *förslag till ändring i förordningen den 27 juni 1927 (nr 321) om skatt vid utskiftning av aktiebolags och solidariska bankbolags tillgångar*, m. m. Däri föreslås

för underlättande av fusion mellan moderbolag och helägt dotterbolag vissa lättnader i den utskiftningsbeskattning, som skulle föranledas av fusionen. De förordade bestämmelserna innebära, att befrielse från utskiftningskatt skall omedelbart medgivas i de fall, där moderbolaget ägt aktierna i dotterbolaget alltsedan den 1 januari 1940 eller — då koncernförhållandet uppstått senare — alltsedan dotterbolaget började bedriva verksamhet. I övriga fall föreslås ett dispensförfarande enligt vilket uppskov med skattens erläggande skall kunna på så sätt medgivas att moderbolaget får övertaga dotterbolagets utskiftningskatteskuld. Förutsättningarna för meddelande av dispens föreslås skola vara att fusionen utgör ett led i strävanden att uppnå större organisatorisk ändamålsenlighet, att erläggandet av utskiftningskatten med hänsyn till dennas storlek utgör ett väsentligt hinder för fusionens genomförande, samt att fusionen icke kan antagas vara ett led i åtgöranden, syftande till att uppnå opåkallade skattelättnader.

Dispensförfarandet föreslås skola handhavas av riksskattenämnden, där est en sådan nämnd inrättas, och i annat fall av en särskild för ändamålet inrättad nämnd. Bestämmelserna angående nyssnämnda dispensförfarande föreslås — i avvaktan på att ställning tages till frågan om inrättandet av en riksskattenämnd — skola träda i kraft först å dag, som Kungl. Maj:t bestämmer.

V. Specialmotivering.

Utskottet kommer i det följande att uppehålla sig allenast vid de punkter i propositionen, i vilka föreslås ändring i gällande lagstiftning. Rörande övriga frågor, som upptagits i propositionen, får utskottet hänvisa till denna.

1. Representation för försäkringstagarna i försäkringsaktiebolag.

Departementschefen har rörande denna fråga anfört följande:

»Från försäkringstagarna inflyta årligen betydande belopp till försäkringsbolagen, som förvalta medlen för att säkerställa och fullgöra försäkringsförbindelserna. Redan detta förhållande synes mig motivera kravet på en viss delaktighet från försäkringstagarnas sida i skötseln av bolagens angelägenheter. För de ömsesidiga bolagens del har detta krav tillgodosetts genom bestämmelser i nya lagen om försäkringsrörelse och den praxis som tillämpas vid prövning av bolagsordningar enligt denna lag. I företagen av aktiebolagstyp ha väl i vissa fall utsetts styrelseledamöter, vilka icke framstått såsom representanter för aktieägarintresset i bolaget, men mera allmänt torde detta icke ha förekommit. Det är därför anledning att lagstiftningsvägen tillförsäkra försäkringstagarna ett visst mått av inflytande i försäkringsaktiebolagen. Anordningen med särskild styrelserepresentation för försäkringstagarintresset är — såsom antytts i yttrandet från försäkringsbolagens riksförbund — även i så måtto till fördel för försäkringsaktiebolagen som den kan vara ägnad att öka förtroendet för den i aktiebolagsform drivna försäkringsverksamheten.

Utredningen har föreslagit att försäkringstagarna skola äga utse representant i styrelsen för försäkringsaktiebolag. I bolag där svårighet möter att genomföra en sådan anordning skall i stället Kungl. Maj:t äga rätt att utse styrelseledamot. Undantag föreslås beträffande försäkringsaktiebolag, vilka driva en i väsentlig mån på utlandet inriktad verksamhet.

Principiellt ansluter jag mig till utredningens förslag. I så måtto förordar jag emellertid en jämkning av förslaget som det synes mindre lämpligt att göra undantag för försäkringsaktiebolag, vilka driva en i väsentlig mån på utlandet inriktad verksamhet. Dessa bolag torde i de allra flesta fall äga ett icke obetydligt försäkringsbestånd som härrör från verksamhet här i riket och även bortsett från denna omständighet torde anordningen med en av aktieägarna oberoende styrelseledamot innebära en fördel. Däremot torde de rena återförsäkringsaktiebolagen i förevarande hänseende intaga en särställning. Försäkringstagare äro här de direkttecknande bolagen. Det kan icke anses påkallat att beträffande dem föreskriva en ovillkorlig skyldighet att utse försäkringstagarrepresentant i styrelsen. I 70 § lagen om försäkringsrörelse torde böra upptagas bestämmelse om att i försäkringsaktiebolag minst en styrelseledamot skall utses med uppdrag att särskilt vaka över att försäkringstagarnas intresse vederbörligen beaktas. För att ytterligare betona denne styrelseledamots ställning och tillika såvitt möjligt förebygga intressekonflikter torde såsom behörighetsvillkor för honom böra upptagas, att han icke må vara aktieägare eller befattningshavare i bolaget. Klart är att denne styrelseledamot har samma ansvar som övriga styrelseledamöter.

Enligt 70 § andra stycket lagen om försäkringsrörelse utses styrelsen i försäkringsaktiebolag såsom regel genom val å bolagsstämma. Om även försäkringstagarnas representant i styrelsen skulle utses på bolagsstämma finnes icke någon säker garanti för att syftet med den ifrågavarande bestämmelsen bleve tillgodosett. I lagrummet torde därför böra upptagas en supplerande föreskrift av innebörd, att sådan styrelseledamot skall tillsättas i annan ordning, varom bestämmelse skall intagas i bolagsordningen. Det är i och för sig naturligt att denne styrelseledamot utses genom val bland försäkringstagarna eller av någon intressegrupp som kan anses representativ för dem. I flertalet större försäkringsaktiebolag — stundom även i mindre sådana — torde emellertid försäkringstagarklientelet vara så omfattande och anknytningen till särskilda intressegrupper så ringa, att val av försäkringstagarna eller av intresseorganisation icke torde innebära någon god lösning. I dylika fall synes det lämpligt att försäkringstagarrepresentationen kommer till stånd genom förordnande av Kungl. Maj:t, eventuellt av myndighet åt vilken Kungl. Maj:t anförtror detta uppdrag. Mot tanken att lägga uppgiften hos Kungl. Maj:t har i ett par remissyttranden invänts, att ett beslut av tillsynsmyndigheten kan komma i konflikt med den ståndpunkt, som företrädes av Kungl. Maj:ts representant i styrelsen. Denna invändning synes mig i väsentlig mån skjuta över målet, eftersom den ifrågavarande styrelseledamoten utses för att representera icke den förordnande myndigheten utan försäkringstagarna. Huruvida mer än en styrelseledamot för för-

säkringstagarintresset skall utses får bero på omständigheterna, bl. a. bolagets storlek och antalet övriga styrelseledamöter.

Såsom redan nämnts bör i lagen upptagas en undantagsregel beträffande återförsäkringsaktiebolagen. Någon särskild bestämmelse angående suppleant för den styrelseledamot som utses med särskild uppgift att beakta försäkringstagarnas intresse har jag icke ansett erforderlig.

De föreslagna ändringarna i 70 § första och andra styckena lagen om försäkringsrörelse torde böra föranleda en jämkning av redaktionell natur i 204 § 1 mom. första stycket, i vilket lagrum, som avser ömsesidiga försäkringsbolag, hänvisas till bl. a. 70 §.

Lämpligen kan med ikraftträdandet av de nya bestämmelserna anstå till den 1 januari 1952. Bolagen få därigenom god tid att genomföra erforderliga ändringar i sina bolagsordningar. För enstaka fall kan en längre övergångstid vara motiverad. Med hänsyn härtill torde en dispensregel böra upptagas i övergångsbestämmelserna. Dispensrätten bör anförtros Kungl. Maj:t, dock med rätt för Kungl. Maj:t att delegera densamma till försäkringsinspektionen. Anstånd torde icke i något fall böra medgivas längre än till den 1 januari 1954.»

2. Kontroll över premiesättningen i skadeförsäkring.

I fråga om livförsäkringsrörelse upprättas särskilda försäkringstekniska grunder för beräkning av premier och premiereserv, återbäring m. m. Grunderna skola underställas Kungl. Maj:t för stadfästelse. I nya lagen om försäkringsrörelse har grundernas syfte angivits vara att trygga bolagets förmåga att dels fullgöra sina förpliktelser enligt ingångna försäkringsavtal och dels bereda försäkring till en med hänsyn till försäkringens art skälig kostnad. Grunderna skola således enligt nya lagen tillgodose både ett soliditetskrav och ett skälighetskrav. För att soliditeten icke skall eftersättas måste säkerhetsmarginaler inläggas i grunderna för premierberäkningen. I den mån dessa marginaler sedermera visa sig obehövliga eller för högt tilltagna sker en justering i form av återbäring till försäkringstagarna. På denna väg tillgodoses sålunda skälighetsprincipen. Försäkringsinspektionen har att övervaka efterlevnaden av soliditets- och skälighetskraven.

Beträffande skadeförsäkringen uppställer lagen ett soliditetskrav men däremot icke något krav på premiesättningens skälighet.

Departementschefen har på denna punkt yttrat bl. a. följande:

»Enighet råder därom, att en skälighetsprincip bör ligga till grund för premiesättningen även på skadeförsäkringens område. Meningarna bryta sig däremot beträffande spørsmålet, huruvida detta ämne lämpligen bör regleras lagstiftningsvägen. Även beträffande metoderna för det praktiska genomförandet av en skälighetsgrundsats ha olika uppfattningar kommit till uttryck. Till den sistnämnda frågan ansluter sig spørsmålet, i vilken utsträckning en det allmännas kontroll över premiebestämningen bör genomföras och på vilket sätt den skall anordnas.

Det är givet att konkurrensen mellan bolagen i regel är ägnad att främja effektiviteten. Med ökad rationalisering följer möjlighet till premiesänkning, till förbättring av villkoren i övrigt och till ökad service. Men enbart konkurrensen utgör icke garanti för skälig premiesättning. Bolag med en mångfald försäkringsgrenar torde trots konkurrensen ha möjlighet — åtminstone i viss utsträckning — att använda överskott i en gren för subventionering av en annan, icke bärkraftig gren, eller att anlita hopsamlade vinstfonder för att i dumpingsyfte övergående pressa ned premierna inom en viss försäkringsgren. I intet av dessa fall kunna skälighetsprincipens krav anses uppfyllda.

Enligt min mening tala övertvägande skäl för ett lagfästade av skälighetsprincipen. I försäkringslagens 282 § bör — såsom ett nytt andra moment — upptagas en allmän föreskrift om att premiesättningen skall vara skäligt avvägd. Avvägningen bör ske med hänsyn till den risk, som försäkringen är avsedd att täcka, nödiga omkostnader för försäkringen samt omständigheterna i övrigt. Uttrycket försäkring har här kollektiv betydelse. Indelningen i riskgrupper måste naturligtvis ske efter skäliga grunder. Tydligt är att den del av premien, som svarar mot själva risken, bör inrymma erforderliga säkerhetsmarginaler. Bolagets ekonomiska ställning utgör en omständighet som bör kunna beaktas vid premiesättningen. Ett väl konsoliderat företag bör sålunda vara oförhindrat att disponera fondavkastningen till reduktion av premierna. Självfallet böra premierna därjämte lämna utrymme för skälig vinstmarginal.

Den ifrågavarande bestämmelsen torde böra utformas såsom ett åliggande för styrelsen och verkställande direktören att övervaka premiesättningen.

Tillämpning av skälighetsprincipen förutsätter, såsom redan nämnts, en uppdelning av försäkringsbeståndet i riskgrupper. Uppdelningen måste i stor utsträckning grundas på en subjektiv bedömning. Utredningen som varit medveten härom har likväl ansett att ett visst riskklassschema borde fastställas såsom en gemensam bas för den finare gruppindelning, som de enskilda bolagen kunde finna motiverad. Med hänsyn till de divergerande uppfattningar, som i detta hänseende kommit till uttryck i remissyttrandena, torde frågan om ett gemensamt riskklassschema böra ytterligare övervägas. Hithörande spörsmål böra lämpligen göras till föremål för överläggningar mellan försäkringsinspektionen och bolagen. Jag utgår ifrån att inspektionen kommer att taga initiativ till sådana överläggningar. Utan att vilja binda de fortsatta diskussionerna i ämnet finner jag det angeläget att här uttala, att åtminstone vissa verksamhetsgrenar uppenbarligen måste uppdelas på särskilda riskgrupper för att skälighetsprincipens krav skola kunna uppfyllas.

Beträffande metoderna för skälighetsprincipens praktiska genomförande har Folket-Samarbete förordat en kontroll med tillhjälp av bokföringen medan övriga remissinstanser i likhet med utredningen utgått ifrån att skälighetsprincipen skall grundas på statistik. Till förmån för bokföringsmetoden talar att densamma är enkel och sålunda icke ägnad att tynga före-

tagets förvaltning eller omkostnader. Genfemot bokföringsmetoden har anförts bl. a., att den förutsätter en så grov riskklassindelning, att alltför varierande risker rymmas inom samma grupp; metoden skulle därigenom åtminstone beträffande vissa verksamhetsgrenar icke kunna ge tillräckligt underlag för en skälighetskontroll. Såvitt framgår av remissyttrandena, särskilt vad försäkringsinspektionen anför, torde statistikmetoden framstå såsom den mest ändamålsenliga och detta även om — såsom rimligt — riskklassindelningen sker i tämligen grova drag. Man har emellertid ingen anledning att i förväg utdöma alternativet att i bokföringen verkställa den erforderliga uppdelningen på riskklasser. Tillfälle bör beredas att i praktiken pröva såväl bokförings- som statistikmetoden. Premieövervakningen inom bolaget bör således ske med hjälp av fortlöpande statistik eller anorledes. Detta bör komma till uttryck i lagen. Genom den nämnda avfattningen ges förord åt statistikmetoden. Bolagsledningen äger emellertid att fritt pröva, vilken metod den med hänsyn till omständigheterna finner mest ändamålsenlig. Det synes lämpligt att varje bolag till försäkringsinspektionen lämnar redogörelse för den metod som bolaget använder för övervakning av premiesättningen. På inspektionen bör ankomma att bestämma för vilka perioder sådana redogörelser skola avgivas. I syfte att tvinga bolagen till analys av verksamheten synes vidare böra föreskrivas, att i redogörelsen för den tillämpade metoden jämväl erfarenheterna av densamma skola angivas. Tydligt är att därvid principerna för den tillämpade riskklassindelningen böra klarläggas. Det till försäkringsinspektionen sålunda inkomna materialet bör förvaras hos myndigheten. Genom detta material kunna småningom säkrare hållpunkter vinnas för premiesättningen.

Även om i lagen icke stadgas skyldighet för försäkringsinspektionen att ingripa i frågor rörande premiesättningen är myndigheten naturligen oförhindrad att under hand upptaga ämnet till diskussion med vederbörande bolag. Det bör anmärkas att de utpräglade fallen av för hög eller för låg premie torde falla under bestämmelsen i 288 § nya försäkringslagen att försäkringsinspektionen skall ingripa med föreläggande där allvarlig anmärkning mot försäkringsbolags verksamhet föreligger.

Av vikt är att försäkringsinspektionen med uppmärksamhet följer utvecklingen på området. Det kan förutsättas att inspektionen påkallar ändring i lagstiftningen om anledning därtill skulle yppas.

Det är sannolikt att vissa bolag, t. ex. sådana som tillhöra samma koncern eller eljest samarbeta i något hänseende, skola finna det ändamålsenligt och kostnadsbesparande att föra gemensam statistik. Från allmän synpunkt torde det huvudsakligen vara till fördel att statistiken grundas på ett så vidsträckt underlag som möjligt. Med hänsyn härtill får det anses motiverat att i lagen upptaga uttrycklig bestämmelse om att två eller flera bolag äro oförhindrade att föra gemensam statistik. En bestämmelse av sådan innebörd öppnar därjämte möjlighet att genomföra den av försäkringsinspektionen framkastade tanken på ett för bolagen gemensamt statistiskt institut.

Frågan vad som skall anses såsom skälig premie beträffande försäkringsaffär i utlandet är vansklig att besvara. Därtill kommer att premiesättningen på den utländska marknaden starkt påverkas av denna marknads ofta skiftande förhållanden. Ett genomförande av skälighetsprincipen beträffande svenska företags verksamhet i utlandet skulle vara ägnat att försvaga dessas ställning i konkurrensen och därmed i sista hand skada det svenska folkhushållets intresse. Verksamhet i utlandet — såväl direkt affär som återförsäkring — bör således undantagas från bestämmelserna om övervakning av premiesättningen. Jämväl här i riket bedriven sjö- och annan transportförsäkring bör undantagas. Dessa försäkringsgrenar rikta sig till affärslivet. Erfarenheten torde ha visat att försäkringstagarna här själva väl bevaka sina intressen med avseende å premiesättningen. Däremot torde skäl icke föreligga att undantaga den del av brandförsäkringen, som riktar sig till affärslivet.»

Departementschefen har härefter erinrat om den allmänna dispensregel, som föreslås skola bliva införd i 345 § av lagen. Enligt departementschefens mening kan det vara motiverat att, åtminstone i viss utsträckning, tillämpa en sådan dispensregel även i fråga om premieövervakningen.

Därefter understryker departementschefen vad som framhållits i anslutning till spørsmålet om försäkringstagarrepresentation i försäkringsaktiebolagens styrelser rörande det motiverade i att i övergångsbestämmelserna inrymma en dispensregel, som för särskilt fall möjliggör visst anstånd med tillämpningen av de nya föreskrifterna. Dispensregeln bör enligt departementschefen så utformas, att den blir tillämplig jämväl i fråga om skälighetsprincipen.

Beträffande de genom den föreslagna lagändringen aktualiserade sekretessproblemen anför departementschefen:

»I ett par remissyttranden har betonats, att fullständig publicitet rörande det till försäkringsinspektionen insända statistikmaterialet är ägnat att skada försäkringsbolagen; särskilt har anförts att materialet skulle kunna illojalt utnyttjas av utländska återförsäkringsgivare eller svenska konkurrenter. Utredningen har mot bakgrunden av en allmän statistikskyldighet för bolagen tänkt sig en långt driven publicitet. Sekretessfrågan kommer emellertid i ett förändrat läge om bolagen medgivas rätt att fakultativt tillämpa statistikmetoden eller bokföringsmetoden eller möjligen ytterligare någon tänkbar metod. Det är naturligt om ett bolag, som i och för sig anser statistikmetoden vara att föredraga, visar sig obenäget att nedlägga kostnader och arbete på densamma, om materialet öppet skulle ställas till förfogande för konkurrenter, som tillämpa en mera summarisk metod, och av dem utnyttjas i rörelsen. En obegränsad publicitet är sålunda ägnad att motverka en från allmän synpunkt önskvärd utveckling av skadestatistiken. Statistikmaterial som bolagen inlämna till tillsynsmyndigheten bör sålunda i erforderlig utsträckning kringgärdas med sekretesskydd. Detta är en avvägningsfråga. I den mån gällande lagstiftning icke erbjuder nödigt skydd torde kompletterande föreskrifter i ämnet böra utfärdas. Det synes lämpligt att försäkringsinspektionen — så snart klarhet vunnits rörande

den form, vari statistikmaterialet kan komma att tillhandahållas inspektionen — upptager frågan till närmare övervägande och gör framställning om möjligen erforderliga föreskrifter i ämnet.»

Slutligen har departementschefen uttalat, att det torde böra närmare undersökas, huruvida efter skälighetsprincipens genomförande priskontrollnämndens sysslande med försäkringsväsendets premiefrågor kunde upphöra. Han tillägger, att skälighetsprincipen uppenbarligen medför en väsentlig begränsning i möjligheten att uttaga företagarvinst inom skadeförsäkringen, varför han icke funnit erforderligt att upptaga regler om vinstbegränsning i lagen.

3. Sockenbolagen.

Till denna bolagskategori hänföres varje ömsesidigt försäkringsbolag för försäkring av egendom å landsbygden, vars verksamhetsområde är mindre än ett härad eller, där det omfattar delar av flera härad, mindre än tio socknar; med härad likställes härvid tingslag i de orter där benämningen härad ej förekommer. Dessa bolag äro icke underkastade bestämmelserna i den allmänna försäkringslagen. Sockenbolag är emellertid skyldigt att angående sin verksamhet göra anmälan och lämna uppgifter i enlighet med de föreskrifter Konungen meddelar. Dylika föreskrifter ha senast meddelats i en kungl. kungörelse den 17 december 1948 (nr 805). Dessa innehålla i huvudsak, att sockenbolag viss tid efter det bolaget trätt i verksamhet skall göra anmälan därom till försäkringsinspektionen med bifogande av avskrifter av stadgarna, att ändring i stadgarna på enahanda sätt skall delgivas försäkringsinspektionen, samt att bolaget är pliktigt dels att hålla räkenskaper och övriga handlingar tillgängliga för försäkringsinspektionen eller dess ombud och jämväl i övrigt lämna upplysningar om rörelsen, dels ock att för varje räkenskapsår till försäkringsinspektionen insända uppgift om bolagets verksamhet under året. De årliga uppgifterna angående verksamheten lämnas på särskilda formulär, upptagande en enkel tablå.

Varje sockenbolag driver endast en verksamhetsgren. Tre olika grenar finnas företrädde bland bolagen, nämligen brand-, sjö- och husdjursförsäkring. Det kan anmärkas att ett par bolag inkludera hagelskadeförsäkring i sin brandförsäkring. Vid utgången av år 1948 uppgick antalet anmälda sockenbolag till 223 inom brandförsäkringen, 15 inom sjöförsäkringen och 931 inom husdjursförsäkringen. Enligt vad som upplysts torde antalet emellertid vara ännu större i det att åtskilliga bolag underlåtit att anmäla sin existens till tillsynsmyndigheten.

Till motivering av de i 345 och 349 §§ av lagen om försäkringsrörelse föreslagna ändringarna har *departementschefen* yttrat som följer:

»Såsom utredningen anmärkt äro sockenbolagen av mycket växlande storleksordning. De största sockenbolagen ha större omfattning än de minsta företagen inom gruppen läns- och häradsholag. Åtskilliga av de små sockenbolagen ha så ringa omslutning eller så starkt begränsat verksamhetsområde att möjligheterna till försäkringsmässig utjämning av riskerna

icke kunna anses tillfredsställande. Visserligen kan bristande utjämning uppvägas genom omfattande återförsäkring, men det ligger i sakens natur att en sådan anordning kan bli relativt kostsam och därjämte betungande ur förvaltningssynpunkt. Det är därför önskvärt att åtminstone de minsta sockenbolagen inlemmas i större företagsenheter. En utveckling i denna riktning är sedan länge märkbar och det kan förmodas att densamma kommer att fortgå.

Någon tvekan synes mig icke kunna råda därom, att sockenbrandbolagen böra inrymmas under samma tillsyn som de s. k. riksbolagen samt läns- och häradsbolagen. Vad angår sockenbolagen för sjöförsäkring har utredningen icke ifrågasatt motsvarande åtgärder beträffande dem, vilket däremot skett i ett par remissyttranden. Med hänsyn framförallt till vad försäkringsinspektionen anfört synas mig sjöförsäkringsbolagen böra i förevarande hänseende likställas med brandförsäkringsbolagen. Någon ändring i husdjursförsäkringsbolagens ställning i tillsynshänseende torde däremot icke vara påkallad.

Med hänsyn till sockenbolagens i allmänhet okomplicerade förhållanden kunna vissa bestämmelser i nya försäkringslagen anses onödiga och tyngande för verksamheten och tillsynen över densamma. I den mån så är fallet, böra sockenbolagen undantagas från tillämpning av bestämmelserna. Detta kan ske genom ett undantagande av bestämda lagrum. En smidigare form torde emellertid vara att offentlig myndighet medgives rätt att dispensera från lagens bestämmelser i den utsträckning sådant kan anses betingat av omständigheterna. Dispensrätten synes böra anförtros Kungl. Maj:t med rätt att delegera densamma till försäkringsinspektionen. Eftersom de minsta läns- och häradsbolagen i förevarande hänseende äro jämställda med sockenbolagen, torde dispensregeln böra utformas så, att även dessa komma att omfattas av dispensmöjligheten. Regler i ämnet ha upptagits i 345 § försäkringslagen.

Här bör understrykas, att en utvidgad central tillsyn över brand- och sjöförsäkringsbolagen icke behöver och icke får medföra ett utplånande av dessa företags lokala karaktär. Det kan förutses, att försäkringsinspektionen kommer att — liksom beträffande läns- och häradsbolagen — genom remissförfarande bereda sig möjlighet att uppmärksamma lokala uppfattningar och önskemål.

Konsekvensen bjuder, att brand- och sjöförsäkringsbolagen även underkastas bidragsplikt till försäkringsinspektionen. Med de regler angående bidragsplikten, som för närvarande gälla, kommer icke något bolag att behöva betala mer än minimiavgiften, 100 kronor per år.

Enligt övergångsbestämmelserna skola brand- och sjöförsäkringsbolagen söka koncession jämlikt föreskrifterna i lagen om försäkringsrörelse före den 1 januari 1953. Denna övergångstid torde göra det möjligt för brand- och sjöförsäkringsbolagen att utan forcering anpassa sig till de utvidgade tillsynsbestämmelserna.»

Lagrådet har lämnat lagförslaget utan erinran.

VI. Utskottet.

I anledning av ett initiativ av 1945 års riksdag tillkallades samma år sakkunniga för att verkställa en allmän och förutsättningslös utredning av försäkringsverksamheten. De sakkunniga, vilka antogo benämningen 1945 års försäkringsutredning, ha under föregående år, sedan ingående undersökningar utförts, framlagt ett enhälligt principbetänkande rörande försäkringsväsendet. Förevarande proposition bygger på detta betänkande, vars förslag Kungl. Maj:t följt i väsentliga stycken.

Gällande lag om försäkringsrörelse, vilken antogs av 1948 års riksdag, föreslås i propositionen skola ändras i tre hänseenden, nämligen vad gäller försäkringstagarnas representation i försäkringsaktiebolag, skälighetsprincipens genomförande även i fråga om skadeförsäkringen samt de s. k. sockenbolagens ställning. Härutöver behandlas i propositionen ett flertal andra för försäkringsverksamheten betydelsefulla spörsmål. Utskottet har icke funnit dessa nu giva anledning till något utskottets uttalande. Endast ett av dem skall utskottet närmare beröra i det följande, nämligen problemet om antalet företagsenheter inom försäkringsväsendet — ett spörsmål, som fångade utskottets uppmärksamhet redan vid den nya lagens antagande 1948.

Till en början vill utskottet förena sig med departementschefen i dennes allmänna uttalande, att försäkringsrörelsen bör få fritt utveckla sig inom den av lagstiftningen uppdragna ramen och under den offentliga tillsyn som anordnats utan att hämmas av alltför detaljerade föreskrifter. På så vis kan den väntas bäst fylla de krav, som den fortskridande sociala och ekonomiska utvecklingen efter hand kan komma att ställa på försäkringsväsendet. Den nya lagen om försäkringsrörelse trädde i kraft med ingången av 1949. De ändringar i denna lag, som föreslås i propositionen, äro avsedda att träda i kraft med ingången av 1952. I och med att dessa lagändringar genomförts har ett mer än tioårigt reformarbete fullföljts och vårt försäkringsväsende givits, såvitt man kan bedöma, ändamålsenliga former för sin verksamhet, därvid tillika både det allmännas intressen och försäkringstagarnas tillgodosetts på ett rimligt sätt. Med hänsyn härtill kan utskottet även instämma i den av departementschefen uttalade meningen, att ytterligare lagstiftningsåtgärder icke nu äro påkallade på detta område och att försäkringsväsendets målsmän böra beredas tillfälle att ostört inrikta sig på det praktiska genomförandet av de grundsatser, som bära upp den nya lagstiftningen.

Innan utskottet övergår till granskningen av det i propositionen framlagda lagförslaget, vill utskottet något beröra frågan om antalet företagsenheter inom försäkringsverksamheten. Redan vid 1948 års riksdag uttalade utskottet att, om man med hänsyn till allmänna synpunkter önskade få till stånd en reduktion av antalet företagsenheter, detta manade det allmänna att så långt möjligt undanröja hindren för bolagens koncentrations-

strävanden. I sådant syfte föreslog utskottet då, att Kungl. Maj:t måtte bemyndigas att under vissa förhållanden medgiva befrielse från erläggande av utskiftningsskatt vid försäkringsaktiebolags upplösning. Riksdagen lämnade också Kungl. Maj:t det föreslagna bemyndigandet.

För ytterligare underlättande av fusioner mellan företagen har utredningen föreslagit åtgärder i tre hänseenden, nämligen att medgiva ytterligare undantag från gällande bestämmelser om utskiftningsskatt, att tillåta moderbolag att inlösa minoritetsaktier samt att tillåta att betalning för aktier erlägges med apportegendom.

Departementschefen har icke varit beredd att nu tillstyrka åtgärder i något av de tre hänseendena. Det förslag till ändring i utskiftningsskatteförordningen, som för närvarande ligger på riksdagens bord, innehåller icke heller några uppmjukningar, som gå utöver vad som medgivits i det nyssnämnda bemyndigande, Kungl. Maj:t erhöll vid 1948 års riksdag i fråga om försäkringsaktiebolag. Fastmera går bemyndigandet längre. Utskottet förutsätter, att detta skall äga tillämpning även sedan de nu föreslagna ändringarna i utskiftningsskatteförordningen vidtagits. Om emellertid statsmakterna vilja effektivt medverka till en minskning av antalet företagsenheter inom försäkringsväsendet, torde ytterligare åtgärder för att underlätta fusioner vara ofrånkomliga. Fortsatt uppmärksamhet bör därför ägnas denna fråga.

Inom försäkringsutredningen har vunnits allmän enighet om att försäkringstagarna böra erhålla representation även inom försäkringsaktiebolagens ledning, därvid dock vissa slag av bolag ansetts böra undantagas. Utskottet har icke något att erinra mot huvudgrunderna i det förslag, som framlagts i propositionen för tillgodoseende av detta önskemål. Av ledamöterna i försäkringsaktiebolags styrelse bör sålunda minst en vara utsedd med uppgift att särskilt vaka över att försäkringstagarnas allmänna intressen bliva vederbörligen beaktade. I hans åligganden skall däremot icke ingå att företräda försäkringstagaren gentemot försäkringsgivaren i exempelvis enstaka skaderegleringsärenden. Enligt förslaget öppnas två olika vägar att utse sådan ledamot, nämligen antingen genom val av försäkringstagarna själva eller av intressegrupp, som har anknytning till dessa, eller ock genom förordnande av Kungl. Maj:t eller myndighet, som Kungl. Maj:t bestämmer. Genom det sist återgivna ledet i bestämmelsen har man velat giva Kungl. Maj:t möjlighet att delegera befogenheten att utse styrelseledamot antingen till myndighet, som har lokal anknytning till det ifrågasvarande försäkringsbolaget, t. ex. länsstyrelse eller hushållningssällskap, eller till myndighet, som har nära anknytning till bolagets verksamhetsområde, t. ex. lantbruksstyrelsen. Det kan även visa sig lämpligt att låta försäkringsinspektionen utse styrelseledamoten. Utskottet finner denna anordning ändamålsenlig, särskilt som därigenom allmänna decentraliseringssträvanden vinna beaktande.

På vilket av de angivna sätten ledamoten än utses, skall bestämmelse därom intagas i bolagsordningen. Med den utformning, lagtexten erhållit i pro-

positionen, kommer, för den händelse Kungl. Maj:t vill delegera befogenheten att utse styrelseledamot, bolagsordningen att innehålla allenast den föreskriften att den ifrågavarande ledamoten skall utses av myndighet, som Kungl. Maj:t bestämmer. Så blir fallet, även om det i sak är fullt klart att t. ex. viss länsstyrelse åsyftas. Det synes utskottet under dessa omständigheter vara lämpligare, om man kunde direkt i bolagsordningen ange namnet på den myndighet, som skall utse ledamoten. Själva sakfrågan undandras icke därigenom Kungl. Maj:ts prövning. Kungl. Maj:t får nämligen tillfälle taga ställning till denna, då bolagsordningen i förevarande del skall fastställas. Det skulle enligt utskottets mening innebära onödig omgång, om Kungl. Maj:t först skall fastställa en bolagsordning, enligt vilken Kungl. Maj:t bemyndigas att bestämma den myndighet, som skall utse styrelseledamoten, och att Kungl. Maj:t därpå utväljer denna myndighet. I förenklande syfte får utskottet därför föreslå en mindre jämkning i 70 §, varigenom Kungl. Maj:t får möjlighet att vid bolagsordningens fastställande direkt i denna ange den ifrågavarande myndigheten.

Att skälighetsprincipen lagfästes vid sidan av soliditetsgrundsatsen även vid premiesättningen inom skadeförsäkringen synes utskottet riktigt. Departementschefen har därvid förordat den metoden, att försäkringsbolagets styrelse och verkställande direktör åläggas att övervaka principens tillämpning i företaget under viss efterkontroll från försäkringsinspektionens sida. Utskottet har funnit förslaget i denna del utgöra en god lösning av problemet. Det har lämnats bolagen öppet att begagna olika sätt för att fullgöra denna övervakningsuppgift. Förande av fortlöpande statistik har dock därvid i första hand anvisats som hjälpmedel. Såvitt utskottet kan bedöma, torde denna metod också vara den mest ändamålsenliga. Det har icke i lagen ålagts bolagen skyldighet att till försäkringsinspektionen överlämna denna statistik. Emellertid skola bolagen enligt lagen till inspektionen avgiva redogörelser dels för den metod, som använts för övervakningen av premiesättningen, dels ock för erfarenheterna av övervakningen. Det torde få förutsättas, att bolagen måste i redogörelserna intaga vissa statistiska uppgifter. Att dessa kunna behöva givas sekretesskydd är tydligt. Liksom departementschefen förutsätter utskottet att denna fråga följes med uppmärksamhet.

Departementschefen har i detta sammanhang vidare uttalat, att det borde närmare undersökas huruvida efter skälighetsprincipens genomförande pris-kontrollnämndens sysslande med försäkringsväsendets premiefrågor kunde upphöra. Enligt vad utskottet inhämtat har nämnden efter propositionens avlämnande beslutat, att all försäkringsverksamhet skall vara undantagen prisstoppet.

Mot förslaget att utvidga försäkringsrörelselagens tillämpningsområde till vissa sockenbolag har utskottet ingen erinran. Denna utvidgning har föranlett ett tillägg till 345 §, varigenom mindre bolag med lokalt begränsade verksamhetsområden få möjlighet erhålla dispens från vissa av lagens föreskrifter.

Propositionens lagförslag har i övrigt icke givit utskottet anledning till invändningar eller uttalanden.

Med stöd av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen — med förklaring, att riksdagen funnit viss ändring böra företagas i det genom förevarande proposition framlagda förslaget till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse — måtte för sin del antaga nämnda förslag med den ändringen, att 70 § andra stycket erhåller följande lydelse:

70 §.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

För försäkringsaktiebolag — — — i bolaget.

Styrelsen väljes å bolagsstämma. Styrelseledamot som avses i första stycket andra punkten skall dock enligt bestämmelse, som skall vara intagen i bolagsordningen, utses av försäkringstagarna eller av intressegrupp, som har anknytning till dem, eller genom förordnande av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer; jämväl annan styrelseledamot må enligt bestämmelse i bolagsordningen tillsättas i annan ordning än genom val å bolagsstämma.

Styrelsen väljes å bolagsstämma. Styrelseledamot som avses i första stycket andra punkten skall dock enligt bestämmelse, som skall vara intagen i bolagsordningen, utses av försäkringstagarna eller av intressegrupp, som har anknytning till dem, eller genom förordnande av Konungen eller offentlig myndighet; jämväl annan styrelseledamot må enligt bestämmelse i bolagsordningen tillsättas i annan ordning än genom val å bolagsstämma.

Styrelseledamot, som — — — skall förrättas.

Ändå att — — — tillsatt honom.

Om styrelseledamot, — — — och suppleanter.

Stockholm den 16 maj 1950.

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Olofsson, Lindblom, Cassel, Lindgren, Georg Pettersson*, Fritiof Karlsson* och Ewerlöf;

från andra kammaren: herrar Rylander, Lindberg, Håstad, fröken Öberg*, herrar Wirtén*, Skoglund i Umeå, Svensson i Stenkyrka och Ekström*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.